

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Uw brief van

Ons kenmerk

Contactpersoon

Zoetermeer

DCE/01/38128

24 september 2001

Onderwerp

Doorkiesnummer

museumbeleid

Bij de afgelopen cultuurnotaprocedure is aan het licht gekomen dat er op het beleidsterrein van de rijksmusea extra werk te doen is¹. Het bleek de Raad voor Cultuur bij deze gelegenheid niet goed mogelijk om over de vierjarige beleidsplannen van de musea op dezelfde wijze te adviseren als over die van andere culturele instellingen. In een nader advies, voorbereid door de commissie-Van Huis, stelde de Raad dat de rijksmusea, gezien hun bijzondere positie, een eigen beleidskader nodig hebben.

Ik ben het in beginsel met de Raad eens dat de rijksmusea binnen het cultuurterrein een bijzondere positie bekleden en dat voor deze instellingen een beleidskader ontwikkeld moet worden. Ik heb mij voorgenomen om, uiteraard in overleg met alle betrokken partijen, dit kader te ontwikkelen, met het oogmerk om het bij de start van de volgende cultuurnotaprocedure, begin 2003, operationeel te hebben. Dit plaatst de operatie onder stevige tijdsdruk.

Met een museaal beleidskader bedoel ik in deze brief een samenstel van procedures en uitgangspunten op het gebied van bekostiging en aansturing; voorwaarde voor een toegespitst en gedifferentieerd beleid voor de rijksmusea, zonder de problemen die zich vorig jaar hebben voorgedaan. Ik zie het museaal beleidskader als een interface tussen de cultuurnotasystematiek en het museumbeleid, zoals dit de laatste jaren door mijn voorgangers is ontwikkeld.

In het eerste hoofdstuk verken ik de bijzondere positie van de musea door de vraag te stellen op welke manier het streven naar een optimaal publieksbereik, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin, voor de Nederlandse museumsector kan worden verfijnd, gezien de bijzondere taakstelling van de musea. Daarbij besteed ik afzonderlijk aandacht aan de kansen die er voor de musea liggen om de Nederlandse geschiedenis in al zijn facetten over het voetlicht te brengen. Het karakter van dit hoofdstuk is agenderend.

---

¹ Onder 'rijksmusea' versta ik in deze brief de structureel gesubsidieerde musea die onder de verantwoordelijkheid vallen van de Directie Cultureel Erfgoed van mijn Ministerie.

Naar zijn aard heeft hetgeen ik in dit hoofdstuk te berde breng, betrekking op de musea in het algemeen, niet alleen op de rijksmusea.

Hoofdstuk 2 gaat over de aansturing en bekostiging van de rijksmusea. Ik ga in op het evaluatierapport van Twynstra Gudde Management Consultants over de verzelfstandiging van de rijksmusea. Tevens presenteer ik mijn plannen voor een onderzoek als opmaat tot een aangepaste aansturing en bekostiging van de rijksmusea, een operatie die naar mijn mening niet alleen in het verlengde ligt van de aanbevelingen van Twynstra Gudde en de Raad voor Cultuur, maar ook een element is in de opbouw van het museaal beleidskader.

In hoofdstuk 3 maak ik graag van de gelegenheid gebruik om aan mijn toezegging te voldoen u te informeren over de stand van zaken bij de uitvoering van mijn beleidsvisie *Vermogen om te laten zien*. Hoofdstuk 4 tenslotte brengt enkele resterende onderwerpen op museumterrein bij elkaar.

Ik ben voornemens om, nadat de verschillende betrokken partijen hun bijdrage hebben geleverd, en nadat het onderzoek waarover ik u in het tweede hoofdstuk informeer, is afgerond, in het komend voorjaar met een nadere standpuntbepaling bij u terug te komen.

1 Publieksbereik: kwantitatief en kwalitatief

Na een substantiële stijging gedurende de jaren tachtig is het publieksbereik van de Nederlandse musea de laatste tien jaar in grote lijnen constant gebleven. Het aantal bezoeken heeft zich op ruim 20 miljoen per jaar gestabiliseerd; jaarlijks bezoekt één op de drie Nederlanders een museum. Achter deze totaalcijfers gaan de volgende tendensen schuil:

- de toename van de bevolking in dezelfde periode;
- de toename van het aantal musea; de spoeling is dunner geworden;
- het museumpubliek vergrijsst sneller dan de bevolking.

Voeg daarbij dat de indruk bestaat van een afname van het bezoek aan vaste opstellingen ten gunste van een toename van het bezoek aan tijdelijke exposities, en van een verminderend aandeel van bezoekers uit Nederland ten gunste van buitenlandse bezoekers - vergelijkend cijfermateriaal ontbreekt op deze punten - en de conclusie dringt zich op dat het publieksbereik van de Nederlandse musea onder druk staat.

Ik heb het streven naar publieksbereik tot een centraal punt in mijn beleid gemaakt en ik heb daar ook de musea op aangesproken. Nog in mijn brief aan u van 15 mei jl. formuleerde ik mijn ambitie als 'de bevordering van een zodanig publieksbereik dat er sprake is van een verjonging en verbreding van het publiek en een vergroting van de publieke toegankelijkheid van het cultureel erfgoed'. Deze formulering blijft voor mij een toetssteen. Toch wil ik hier trachten het streven naar een optimaal publieksbereik door musea wat nader in te kleuren.

Diversiteit aan publieksgroepen

Publiek bestaat, *het* publiek bestaat niet. Zoals alle culturele instellingen hebben musea te maken met een diversiteit aan publieksgroepen, segmenten, die ieder op eigen wijze bediend willen worden. En publieksbereik is meer dan het aantal kassa-aanslagen bij de ontvangstbalie van het museum. Actieve musea organiseren activiteiten, leiden speciale groepen rond, beantwoorden vragen, zoeken publieksgroepen op, bieden digitaal toegang tot hun collecties, kortom, ze leggen op een veelheid van manieren verbindingen met publiek. Dat publiek moet de kans krijgen om ook bij de museumtaken die zich gewoonlijk in het verborgene afspelen, betrokken te worden. Ik denk aan samenkomsten zoals die in Engeland plaatsvinden onder het motto *Meet the Curator*, kleine presentaties rond een aankoop, een bruikleen, een restauratie of een onderzoeksresultaat,

openstelling van depots en museumnachten. Met zulke activiteiten worden niet altijd spectaculaire bezoekcijfers behaald, maar musea verbreden hun maatschappelijke inbedding er aanzienlijk mee. De Nederlandse Museumvereniging (NMV) formuleerde dit onlangs in *Musea van de toekomst* als volgt: 'musea moeten zich meer bewust worden van hun sterke kanten en kwaliteiten: de collectie en de knowhow van de museummedewerkers. Die sterke kanten en kwaliteiten moeten beter worden "geëxploiteerd", mede om het maatschappelijk draagvlak te behouden en te versterken dat nodig is voor het voortbestaan van het museum.'

In welke publieke omgeving opereren de musea? De Amerikaanse auteurs Pine en Gilmore stelden in 1999 dat we in een 'experience economy' leven. Ervaringen worden zodanig aan de man gebracht dat vermaak, ervaring en consumptie verstrengeld raken. Producenten en detaillisten, ja zelfs stadsbesturen verkopen steeds vaker niet alleen een product, maar ook een gevoel, een ervaring. In de woorden van de journalist Hans Goedkoop: 'Een sfeer, een stijl, een kick, dat is het eigenlijke aanbod, het product is daar alleen een drager van. (...) Waar goederen en diensten zich beperken tot de inrichting van onze buitenwereld, dringen de ervaringen tot onze binnenwereld door.' Het Sociaal en Cultureel Planbureau ziet een vrijetijdsmarkt ontstaan 'waarop een financieel koopkrachtig publiek naar eigen keus een greep uit het aanbod van vrijetijdsdiensten doet, waarbij de voorkeuren grilliger zijn dan voorheen.'

Deze ontwikkeling wordt in de musea zichtbaar doordat veel vaste presentaties niet meer aan de verwachtingen van de bezoekers voldoen en door een afname van het herhalingsbezoek. Wat nieuw is, trekt korte tijd de aandacht; daarna wordt het publiek door weer een ander aanbod weggelokt. Het betekent een verkorting van de levensduur van vaste opstellingen. Thans wordt de vaste opstelling van de rijksmusea over vijftien jaar afgeschreven. Hoewel niet alle musea over één kam geschoren kunnen worden, en in sommige gevallen ook gedeeltelijke vernieuwing van de opstelling effectief kan zijn, lijkt het er op dat deze termijn veel te lang is - willen de musea althans het bezoek aan hun vaste opstelling op peil kunnen houden. Duidelijk is dat met een versnelde vernieuwing van vaste presentaties aanzienlijke investeringen van tijd en energie gemoeid zijn en scherpe keuzes moeten worden gemaakt.

Sterke punten

Tegelijk liggen er voor de musea kansen om publiek binnen te halen met aansprekende presentaties, verrijkt met bruiklenen uit andere collecties. Daarbij is de concurrentie van ander vrijetijdsaanbod hevig - nog verhevigd door de opgang van het winkelen op zondag - en zijn de ondernemersrisico's aanzienlijk. In de concurrentiestrijd op de vrijetijdsmarkt hebben de musea enkele sterke ijzers in het vuur:

- *authenticiteit van de objecten*. Er gaat niets boven het echte voorwerp. En de verwachting bestaat dat de virtuele zichtbaarheid van objecten de behoefte aan authenticiteit zal doen toenemen;
- *wetenschappelijke betrouwbaarheid*. Terwijl het vrijetijdsaanbod grotendeels gefictionaliseerd is, houdt het publiek het gevoel dat in de musea het verhaal wordt verteld zoals het echt gebeurd is;
- *sterke legitimatie*. Slechts weinigen twijfelen aan het maatschappelijk nut en de culturele waarde van het bewaren van bepaalde voorwerpen voor het nageslacht met het doel om deze aan het publiek te presenteren. Het publieke draagvlak van musea is dan ook breed;
- *intergenerationeel karakter*. In geval van bezoek in gezinsverband biedt het museum een aanleiding voor ouders om zich gebeurtenissen van vroeger te herinneren en die aan hun kinderen door te vertellen, iets wat door de individualisering binnen het huishouden steeds minder 'aan huis' gebeurt;
- *publieke kwaliteit*. Musea kunnen hun publiek een gastvrije, smaakvolle

en goed onderhouden omgeving bieden, met een focus op concentratie in plaats van afleiding. In een wereld waarin steeds meer vierkante meters op rendement zijn uitgekiend, is dat een *experience* op zichzelf.

Tussen musea bestaan grote verschillen. De aard en omvang van de collecties, het gebouw en zijn ligging, het kennisniveau van de medewerkers, de lokale, regionale, nationale of internationale reputatie van het museum, het zijn stuk voor stuk variabelen die voor elk museum anders uitwerken. Zowel in de eigen exploitatie als in de potentie om publiek aan te spreken.

Kan men van podiumkunsten stellen dat ze zonder publiek zinloos zijn, musea worden gekenmerkt doordat ze ook taken hebben – conserveren, onderzoeken – die verder af staan van het bereiken en bedienen van publiek.

Missie en markt

Het betekent dat de balans tussen collectioneren en presenteren voor elk museum weer anders kan liggen en bovendien met de tijd kan verschuiven. De legitimatie van de musea is in hun missie gelegen, niet in de markt. Wat de markt doet, is de manier beïnvloeden waarop de musea naar buiten moeten treden.

Intussen is het museumaanbod in hoge mate versnipperd gebleven. Ieder museum is nog steeds zijn eigen speler op de markt. In het licht van de ontwikkelingen op de vrijetijdsmarkt zouden de musea hun kansen publiek te bereiken kunnen verhogen door op het punt van tijdelijke exposities minder te doen – maar krachtiger. Meer dan voorheen zullen musea – ook internationaal – elkaar moeten opzoeken om via bundeling van kennis en uitruil van collecties exposities te ontwikkelen; ze zullen – vooral regionaal en lokaal – hun krachten moeten bundelen om met meer kans op succes marketing en promotie ter hand te nemen. Alleen langs die weg zullen musea kunnen voorkomen dat ze op de vrijetijdsmarkt worden weggespeeld. Alleen langs die weg is er een kans om de handicap van de versnippering te overwinnen.

Hiermee bevinden we ons op het terrein van de samenwerking. Van die gelegenheid wil ik gebruik maken door nog maar eens te herhalen dat samenwerking tussen musea echt een levensnoodzaak is. Gelukkig zijn er ontwikkelingen op dit terrein. Zo hebben zes Leidse musea de handen ineengeslagen om elke basisschoolleerling uit de regio ten minste een maal per jaar een museum te laten bezoeken. Zelfs voor het busvervoer wordt gezorgd. Het Kröller-Müller Museum en het Van Abbemuseum in Eindhoven werken samen met enkele musea in Nordrhein-Westfalen. Ze nemen van elkaar exposities van hedendaagse kunstenaars over en ondersteunen elkaar bij de publiekswerving. En dan is er het zogenoemde ceramiekoverleg, met het Groninger Museum, Museum 't Prinsessehof in Leeuwarden, het Rijksmuseum Amsterdam en het Haags Gemeentemuseum als partners. Zij bundelen hun wetenschappelijk onderzoek op het terrein van aziatica, stemmen hun presentaties af en werken samen bij aankopen.

Uiteraard bestaan er voor musea veel meer samenwerkingspartners dan andere musea alleen. Ik noem andere erfgoedinstellingen, universiteiten, het onderwijs, organisaties op het terrein van toerisme, speciale publieksgroepen, bedrijven en particuliere verzamelaars. Musea moeten een veelheid van verbandingen opbouwen en onderhouden, willen ze hun zichtbaarheid behouden. En zichtbaarheid is voor de musea een voorwaarde om aan hun taken inhoud te kunnen geven.

Terug naar het publieksbereik. Ik ben dus van mening dat niet van elk museum een even grote ambitie op het terrein van presentatie – vast dan wel tijdelijk – gevergd hoeft te worden en dat de musea hun marketingcapaciteit niet over een te uitgebreid expositieprogramma moeten versnipperen. Daarbij vraag ik ook aandacht voor het belang van inventief en selectief programmeren. Programmeren heeft vele facetten, waarvan ik er hier twee

noem. Marketing begint bij programmering. Tegelijk zijn musea het aan hun stand verplicht om in hun programmering bij maatschappelijke thema's aan te knopen. Deze facetten zijn niet tegengesteld, ze zijn beide vraag-georiënteerd.

Een belangrijk aspect aan de maatschappelijke taak van musea is dat de culturele diversiteit van ons land in collectievorming, presentatie en publiekssamenstelling in de musea zichtbaar moet zijn. Ook op dit punt is differentiatie op zijn plaats. Naast de gevallen waarin de vaste opstelling, een expositie of de ligging van een museum in de stad een gerichte benadering van bepaalde publieksgroepen dicteert – hun aantal zal toenemen – kan de brede participatiebevordering van nieuwe Nederlanders waarschijnlijk het effectiefst via het onderwijs verlopen. Zo krijgt het museum een plaats in het socialisatieproces. Daarbij inspelend op een eigentijds onderwijscurriculum, waarin ook onderwerpen als koloniale geschiedenis, slavernijverleden, de herkomst van de wereldgodsdiensten en immigratiebewegingen zijn ondergebracht.

Virtuele toegang

Een andere ontwikkeling die de musea meer op hun omgeving richt, is de informatisering en digitalisering. Bij Naturalis in Leiden beweegt het aantal virtuele bezoeken zich thans in dezelfde orde van grootte als het reële bezoekersaantal. Musea die zich met het bieden van digitale toegang tot hun collecties in de voorhoede bevinden, worden door het publiek met vragen van zeer uiteenlopende aard bestormd, van verzoeken om plaatjes voor een spreekbeurt tot complexe wetenschappelijke kwesties. Musea worden hoe langer hoe meer virtuele distributiecentra van informatie en kennis. In de nota *eCultuur*, die ik u binnenkort zal zenden, zal ik op deze ontwikkeling verder ingaan.

Kennisnet biedt musea de mogelijkheid 'geautoriseerde' kennis beschikbaar te stellen voor gebruik in het onderwijs. Het cultuurplein op Kennisnet dat op dit moment nog in volle ontwikkeling is, is daarvoor de uitgelezen plaats. Het biedt docenten en leerlingen de eerste toegang tot het on-line educatieve aanbod van musea. Al deze ontwikkelingen maken de musea meer dan voorheen vraag-gestuurd – een onomkeerbaar proces.

In verschillende landen zijn de afgelopen jaren vormen van gratis toegang tot musea geïntroduceerd. Ik acht de tijd gekomen om ook in Nederland een onderzoek te starten naar deze vorm van publieksontwikkeling. Duidelijk is dat aan elke vorm van gratis toegang ongewenste neveneffecten kleven die zo goed mogelijk in kaart gebracht moeten worden alvorens een gefundeerde keuze te maken. Daarbij heb ik vooral twee vormen van gratis toegang op het oog.

Mensen die op jonge leeftijd bij een museumbezoek door een voorwerp of schilderij gegrepen worden, zullen vroeger of later terugkomen. Dit geldt bij uitstek voor de meest ontvankelijke leeftijd, die tot twaalf jaar. Daarna krijgen kinderen andere interesses en daalt de ontvankelijkheid voor hetgeen musea te bieden hebben, scherp. Trouwens, leerlingen van het voortgezet onderwijs hebben via de ckv-bonnen in feite gratis toegang tot musea. In dit verband volg ik met grote interesse het project Museum & School in Leiden, een gezamenlijke activiteit van de zes Leidse instellingen wier samenwerking ik hierboven al aanstipte. Uiteraard realiseer ik me dat aan een dergelijke aanpak op landelijk niveau nog wel het een en ander vast zit, maar ik heb voorlopig het vermoeden dat investeren in de jongste leeftijdscategorie de breedste diepte-investering is die in het publieksbereik van de musea gedaan zou kunnen worden. En het mes snijdt aan twee kanten: de basisschoolleeftijd is immers de meest diverse leeftijdsgroep binnen de Nederlandse bevolking. Een massale toevloed van deze groep moet welhaast tot cultureel diversere presentaties en andere opzet, die ook naar andere publieksgroepen gunstig zou kunnen

uitwerken, zou zijn om musea gedurende een dag of dagdeel in de week gratis open te stellen. Aan een dergelijk landelijk systeem van gratis toegang, hoe dan ook uitgewerkt, mag als eis gesteld worden dat het eenvoudig uitvoerbaar is en dat het de prikkels zodanig bij de betrokken partijen legt dat een optimaal effect van de ingezette middelen verwacht mag worden. Daartoe zal onderzocht moeten worden wat de omvang van het substitutie-effect en de verborgen beleidskosten van de verschillende varianten van gratis openstellen zal zijn. Meer in het algemeen kan het de moeite waard zijn te onderzoeken of verdere prijsdifferentiatie de musea bij de verschillende publieksgroepen beter in beeld zou brengen.

Presentatie van Nederlandse geschiedenis

'Weltkunde fängt mit Heimatkunde an', stelt de Duitse auteur Siegfried Lenz in zijn roman *Heimatismuseum*. Onder ouderen valt een toenemende interesse te constateren in vooral lokale en regionale geschiedenis. Deze toename blijkt uit het toegenomen bezoek aan cultuurhistorische musea door de oudere bevolkingsgroepen. Daar staat tegenover dat onder jongeren de kennis van de geschiedenis te wensen overlaat. Het is niet zozeer de feitenkennis die ontbreekt, maar het oriëntatiekader. Dit tekort werd enige tijd geleden geconstateerd door de commissie-De Wit. Door het gebrek aan oriëntatiekader beklijft de veelheid aan informatie over het verleden, die ook jongeren via hun leefomgeving en via de media bereikt, te weinig tot kennis, laat staan tot inzicht. Natuurlijk hebben veel jongeren van de Berlijnse én van de Chinese Muur gehoord, maar welk verhaal zit er achter? Voortbouwend op de conclusies van de commissie-De Wit heeft de commissie-De Rooij onlangs voorstellen gedaan voor een nieuwe aanpak van het geschiedenisonderwijs, met name er op gericht de leerlingen het benodigde oriëntatiekader te geven.

Alle musea zonder uitzondering hebben een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van historisch besef. Wie zich een beeld vormt van het verleden, oriënteert zich tegelijk op het heden en vormt verwachtingen voor de toekomst. Bovendien is historisch besef niet alleen iets individueels, er zit ook een collectief aspect aan, het aspect van gedeelde ervaring en gedeelde identiteit. Daar ligt een nauwe verbinding met normen en waarden. Want normen en waarden zijn niet onder laboratoriumomstandigheden ontwikkeld, maar zijn in de loop van de geschiedenis gevormd, uitgedaagd, omstreden en aangepast.

Hoe verhoudt de taak van de musea – en van de hele erfgoedsector – zich ten opzichte van die van het onderwijs? Kort samengevat is het de taak van het geschiedenisonderwijs om de leerlingen een gemeenschappelijk kader van oriëntatie te verschaffen. Het erfgoed levert daar zichtbare voorbeelden bij. Leerlingen leren met erfgoed beter, omdat erfgoed de lesstof concretiseert. Langs die weg wordt het verhaal van de geschiedenis verdiept en genuanceerd, wordt kritiek en tegenspraak uitgelokt.

Leerlingen komen op verschillende manieren met de musea in aanraking, via klassikale bezoeken, al of niet met vouchers, via ckv-bonnen en via individuele projecten in het kader van het studiehuis. In al deze situaties bieden de musea een krachtige leeromgeving. Niet al deze contacten hebben met geschiedenis in enge zin te maken. Er zal een heel scala van leervakken bij betrokken zijn. Maar we moeten niet uit het oog verliezen dat in een wat bredere zin eigenlijk alles wat de musea presenteren geschiedenis is, voorwerpen en verhalen van vroeger. Heette het vak 'biologie' vroeger niet 'natuurlijke historie'? Slechts presentaties van actuele kunst vormen hierop een uitzondering. En ook dat nog maar ten dele. Veel actuele kunst laat zich zeer wel als een reflectie op het verleden beschouwen.

Nieuwe verteltechnieken

Willen de musea de kansen die er liggen om leerlingen gevoel voor geschiedenis bij te brengen benutten, dan zullen hun presentaties aansprekend moeten zijn. Op dit punt is sprake van een achterstand. Veel

presentaties hebben bijvoorbeeld een gesloten karakter. Ze vertellen nog steeds één verhaal, terwijl in mijn ogen de geschiedenis juist een veelheid aan verhalen te bieden heeft. De noodzaak van opener presentaties is dus groot en zal nog verder groeien. Presentaties die in lijn met de *experience economy* ook aan het gevoel van de bezoeker appelleren. Presentaties die een cultureel divers publiek aanspreken en tegelijk de groeiende groep die gevormd is door de elektronische media of het studiehuis. Wie georiënteerd is geraakt op connecties in plaats van collecties – en dat is deze generatie – wil de ruimte hebben om aan de hand van een presentatie een stukje van het verleden interactief te reconstrueren, eigen vragen te formuleren en er zo een eigen visie op te ontwikkelen.

De presentaties van de toekomst – ik hoop de nabije toekomst – zullen niet alleen opener van structuur zijn, maar ook multimedialer. Ook hier liggen talloze kansen. Het zou best eens kunnen zijn dat onderwerpen die traditioneel moeilijk of saai gevonden worden, met uitgeknipte multimediale presentatie- en verteltechnieken opeens een ander publiek weten te boeien. Een opgegraven voorwerp in een vitrine krijgt een andere rol als het gecombineerd wordt met een video over de opgraving. In welke kamer van slot Loevestein stond de boekenkist van Hugo de Groot?

Ook kan bij het multimediaal vormgeven van historische presentaties goed over de grens gekeken worden. Hoe wordt de Belgische Opstand van 1830 in Brusselse musea gepresenteerd. Is er in Brazilië iets te vinden over Johan Maurits van Nassau? En in Petersburg over de Ruslui? Waar dit materiaal in een presentatie betrokken kan worden, plaatst het museum de geschiedenis in wisselend perspectief.

Deze inhaalslag vraagt niet alleen investeringen in museumpresentaties, maar ook een intensieve scholing van museummedewerkers, teneinde ze vertrouwd te maken met nieuw multimediale verteltechnieken.

Openbare discussie

Drie jaar geleden publiceerde het Rijksmuseum Amsterdam zijn beleidsvisie op de 21ste eeuw. Het bleek het startschot voor een discussie over hoe de musea de geschiedenis van Nederland zouden moeten presenteren. In deze discussie is door sommigen gepleit voor een centrale, nationale en omvattende presentatie van onze geschiedenis. Duitsland en de Verenigde Staten hebben instituten van dit type. Aan het ontstaan van die instituten liggen specifieke redenen ten grondslag die voor Nederland niet gelden. Hier presenteert een groot aantal musea, over het hele land gespreid, bepaalde aspecten of periodes van de eigen geschiedenis. Niet alleen is deze situatie geworteld in de decentrale Nederlandse cultuur, ook vormt zij een geschikt uitgangspunt om de geschiedenis in al zijn veelkantigheid te presenteren. Ik ben dus niet bij voorbaat overtuigd van de noodzaak van een nationaal museum voor de geschiedenis. Over de zeer recent naar buiten gekomen aangepaste plannen van het Rijksmuseum Amsterdam betreffende het verzamelen en presenteren van de geschiedenis van de 20ste eeuw, wil ik mij de komende tijd beraden.

Op dit moment heeft een aantal Haagse instellingen, te weten de Koninklijke Bibliotheek, de Rijksarchiefdienst, het Centraal Bureau voor Genealogie, het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie en het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum, een plan in ontwikkeling om naast het station Den Haag Centraal te komen tot een presentatie die voorlopig de titel Boulevard van het Actuele Verleden heeft meegekregen. Het plan wordt mogelijk in samenhang ontwikkeld met het al oudere idee van de gemeente Den Haag voor een Huis van de Democratie. Als het idee gepresenteerd wordt, zal ik er zeer serieus naar kijken en het ter advisering aan de Raad voor Cultuur voorleggen.

Tegen de achtergrond van de internationale ontwikkelingen, heb ik mij afgevraagd of er binnen de Europese Unie misschien een zinvolle plek zou zijn voor een Europees Museum voor Geschiedenis. Dit zou de vorm van een

centrale presentatie kunnen aannemen; maar ook een netwerk is denkbaar. Ik ben van plan om deze gedachte bij mijn Europese collega's te introduceren. Ik ben mij ervan bewust dat het opbouwen van historische collecties betreffende de 20ste eeuw in onze musea een achtergebleven terrein is. Tegelijk kleeft er een ander probleem aan het collectioneren van 20ste-eeuwse geschiedenis. Dat is dat de productie van materiële voorwerpen in deze eeuw een voordien ongekende omvang heeft aangenomen. Het maakt het collectioneren van 20ste-eeuwse geschiedenis extra lastig. Daarom vraag ik me af of het museumbestel ermee gediend zou zijn als er een instelling ontwikkeld of aangewezen zou worden die als de 'hoeder' van de 20ste eeuw optreedt. Die niet zelf objecten verzamelt of presenteert, maar kennis verzamelt, selectiecriteria ontwikkelt, coalities smeedt en doublures of lacunes voorkomt.

De discussie over de manier waarop de geschiedenis van Nederland in de musea gepresenteerd wordt, zal nog wel enige tijd voortduren, in nauwe combinatie met de discussie die over de toekomst van het geschiedenisonderwijs gevoerd wordt naar aanleiding van de voorstellen van de commissies -De Wit en -De Rooij. Ook de Boekmanstichting levert de komende maanden een belangrijke bijdrage aan de discussies via het project *Schoonheid of herinnering*. Daarin wordt via een publicatie, een expert meeting en een reeks lezingen en debatten aandacht besteed aan de presentatie van nationale geschiedenis in de Nederlandse musea.

2 Aansturing en bekostiging van de rijksmusea

In juni 1999 heb ik u het onderzoeksrapport *Evaluatie effecten verzelfstandiging Rijksmusea* van Twynstra Gudde Management Consultants toegezonden. Ik heb u daarbij toegezegd er na ontvangst van het advies van de Raad voor Cultuur en na overleg met de Vereniging Rijksge subsidieerde musea (VRM) op terug te komen en doe dat bij deze. Dat sinds het uitbrengen van het rapport veel tijd is verlopen, is minder ongunstig dan het lijkt. Intussen is er zicht gekomen hoe de cultuutnotasystematiek gewijzigd gaat worden. Ik verwijs u naar mijn brief hierover van 18 mei en het overleg met u van 4 juli jl. Hierdoor is het mogelijk om nu met meer pertinentie op de bevindingen van de onderzoekers in te gaan.

Het advies van de Raad van 19 oktober 1999 treft u als bijlage bij deze brief aan. Met de VRM is diverse malen over het rapport en de aanbevelingen gesproken. De gecombineerde bevindingen van de onderzoekers en de Raad hebben geleid tot mijn voornemen om tot een museaal beleidskader te komen. Het is logisch de punten die in het evaluatierapport naar voren zijn gekomen, daarbij zo veel als mogelijk mee te nemen.

Zo onderschrijft de Raad voor Cultuur de aanbeveling van de onderzoekers dat mijn Ministerie alleen algemeen beleid moet formuleren en de musea de mogelijkheid moet bieden om daar zelf op in te spelen en producten en diensten aan te bieden. Ook stelt de Raad, in navolging van de onderzoekers, dat het Ministerie zijn beleidsprioriteiten duidelijker moet aangeven - een conclusie die betrekking heeft op de Cultuurnota 1997-2000.

Ik ben het met deze aanbeveling eens en wat betreft de uitvoering van het laatste deel ervan verwijs ik naar mijn uitgangspuntenbrief *Cultuur als confrontatie* en de uitwerking daarvan in de Cultuurnota 2001-2004. Ook onderschrijf ik de aanbeveling van de onderzoekers om het instrument van de resultaatafspraken te verbeteren. Dit door ze eenduidiger te formuleren, beter toetsbaar te maken en beter op de individuele musea af te stemmen. Bij de voorbereiding van de Cultuurnota 2001-2004 heb ik daarom in overleg met vertegenwoordigers van de musea een model van eenduidige en toetsbare resultaatafspraken ontwikkeld. Ze zijn in drieën verdeeld: een minimumniveau van prestaties van het museum, afspraken over enkele aspecten van de museumtaak en algemene voorwaarden. De resultaatafspraken zijn te beschouwen als subsidievoorwaarden bij de subsidiebeschikking voor de jaren

2001-2004, die in overleg met het museum zijn opgesteld en ingevuld.

De resultaatafspraken mogen hiermee sterk verbeterd zijn, het subsidieniveau van de rijksmusea is nog steeds in belangrijke mate terug te voeren op de zogenoemde historische budgetten van voor de verzelfstandiging. Tegelijk is de aansturing van de musea nog onvoldoende gedifferentieerd. Rijksmusea onderscheiden zich van andere culturele instellingen in dat zij tevens de beheerder zijn van rijkscollecties en rijksgebouwen. Voor het beheer van de collecties zijn langjarige contracten aangegaan en dit betekent dat voor een belangrijk deel van de activiteiten van deze musea andere prioriteiten gelden dan die van de vierjarige Cultuurnota. Functies op het terrein van behoud en beheer vragen om langjarige afspraken en bekostiging via een vorm van basissubsidie, andere, met name op het terrein van aankoop, collectiemobiliteit, presentatie, publieksontwikkeling en onderzoek, lenen zich meer voor een afweging binnen de cultuurnotacyclus of financiering via projectsubsidies uit een fonds. De onderzoekers constateren dat mijn Ministerie hiervoor in het verleden nauwelijks criteria heeft ontwikkeld. De Raad acht deze situatie zorgelijk en heeft dit in haar advisering rond de Cultuurnota tot twee maal toe onderstreept.

Onderzoek naar de rijksmusea

Om aan de bekostiging een meer beredeneerde en transparante basis te geven, zijn twee elementen essentieel: een richtinggevend museumbeleid en een beter inzicht in de activiteiten en de herkomst en besteding der middelen van de musea waarom het gaat. Om dit inzicht te verkrijgen, is een onafhankelijk onderzoek naar de musea nodig. Bij de voorbereiding en uitvoering van deze operatie zal de VRM nauw betrokken zijn.

Het onderzoek zal in twee fases worden uitgevoerd:

1. de eerste fase is er een van *fact finding* bij de musea en gaat de basis bieden voor de analyse; deze fase moet een feitelijk profiel van ieder rijksmuseum en zijn activiteiten opleveren;
2. de tweede is er een van *analyse* en zal bestaan uit de confrontatie van de gevonden gegevens met het museumbeleid. Per museum worden bekeken welk gedeelte van de exploitatie zich leent voor basissubsidie, of de exploitatiebudgetten aan de maat zijn en of en in welke omvang investeringen gewenst zijn. Deze fase kan eerst worden afgerond wanneer het museaal beleidskader tot stand is gekomen. Wanneer de exploitatie- en investeringsbehoefte per museum beredeneerd en transparant is, zal dit tot verbeterde besluitvorming leiden.

De rijksmusea ervaren een aantal financiële problemen. Enkele musea achten hun exploitatiebudget te krap. Andere zijn van mening dat hun vermogenspositie onvoldoende is om de toekomst met vertrouwen tegemoet te kunnen zien. Daarnaast zien veel musea zich geconfronteerd met de noodzaak hun presentaties regelmatig te vernieuwen om de gunst van het publiek vast te houden, terwijl de middelen voor regelmatige herinvesteringen ontbreken. Vooral de kunstmusea achten zich onvoldoende in staat hun collecties te blijven ontwikkelen omdat hun vaste aankoopbudgetten geen gelijke tred hebben gehouden met de prijsontwikkeling. Tenslotte is er de kwestie van de wetenschappelijke functie en de discussie over wat musea op dit terrein doen en geacht worden te doen. Een discussie waaraan de Raad voor Cultuur en de Raad voor Wetenschaps- en Technologiebeleid onlangs bijdragen hebben geleverd.

Het onderzoek zal zo worden opgezet dat tenminste over deze onderwerpen uitspraken gedaan kunnen worden. Verder zal het onderzoek aanknopingspunten moeten geven voor de beantwoording van de vraag hoe het idee van gedifferentieerde aansturing (basissubsidie, Cultuurnota, fondsen) een administratieve vertaling kan krijgen. Het onderzoek, in opdracht van mijn Ministerie uit te voeren door een extern bureau, gaat binnenkort van start. Het resultaat van de *fact finding* wordt begin volgend jaar verwacht.

De analyse hoop ik voor de zomer van 2002 af te ronden.

Drie verdere aanbevelingen

Resteren drie aanbevelingen uit het onderzoeksrapport. Ten eerste. Sinds de verzelfstandiging van de rijksmusea worden hun collecties periodiek geïnspecteerd door de Inspectie Cultuurbezit. De onderzoekers signaleren onduidelijkheid in de afhandeling van de inspectierapporten. In overleg tussen de Inspectie, de directie Cultureel Erfgoed van mijn Ministerie (DCE) en de VRM zijn hierover de volgende afspraken gemaakt:

- in beginsel inspecteert de Inspectie jaarlijks alle rijksmusea, zij het dat het niet nodig is voor elk museum ieder jaar een uitvoerige steekproef te doen;
- de Inspectie koppelt het rapport tijdig terug naar het museum en mijn Ministerie;
- over achterstanden op het gebied van collectiebeheer worden in de vierjarencyclus of zonodig tussentijds resultaatafspraken gemaakt;
- de inspectierapporten worden betrokken bij de jaarlijkse gesprekken tussen de musea en mijn Ministerie over de jaarstukken en de resultaatafspraken.

Ten tweede. De onderzoekers doen de aanbeveling dat mijn Ministerie en de musea gezamenlijk onderzoeken wat per museum de gewenste vermogenspositie is en dat het Ministerie de zogenoemde 10%-regeling afschaft. Deze laatste regeling maakt deel uit van de subsidievoorwaarden en houdt in dat maximaal 10% van het subsidie aan het vermogen mag worden toegevoegd.

Het bureau Arthur Andersen heeft in mijn opdracht onderzoek naar de vermogenspositie van de rijksmusea gedaan. De musea is gevraagd een risico-analyse aan te dragen en een voorstel voor de gewenste vermogenspositie te doen. Ik wacht hun reacties af. Ik vind het voorbarig om nu al de 10%-regeling af te schaffen. De periode 1997-2000, waarin de musea voor het eerst ervaring met deze regeling hebben kunnen opdoen, is administratief nog niet afgesloten: binnenkort vindt de afrekening plaats. De resultaten daarvan wil ik afwachten en ze bij de ontwikkeling van het beleidskader betrekken. Intussen ben ik bereid om een uitzondering op de 10%-regel te maken voor musea met een aantoonbaar ontoereikend eigen vermogen. Een en ander op voorwaarde dat dit met het oog op de continuïteit van de instelling geboden is en niet ten koste gaat van de resultaatafspraken.

Ten derde. Bij de verzelfstandiging van de rijksmusea is besloten de collecties en gebouwen in rijkseigendom te houden. De onderzoekers constateren dat dit voor de gebouwen een inbreuk op het beginsel van integraal management betekent. Zij doen de aanbeveling om een onderzoek uit te voeren naar de wenselijkheid en mogelijkheid van overdracht van de gebouwen aan de musea. Ik merk op dat het onlangs gewijzigde Stelsel Rijkshuisvesting de musea meer speelruimte geeft; in de praktijk moet nog blijken hoeveel. Overigens heeft de Staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer vorige maand in zijn beleidsbrief *Rijk met Monumenten* vastgelegd dat rijksmonumenten 'van buitengewoon nationaal cultuurhistorisch belang' onder geen voorwaarden vervreemd mogen worden en rijksmonumenten 'van bijzonder cultuurhistorisch belang' alleen indien er structureel geen passende gebruiker voor gevonden kan worden. Negen rijksmusea gebruiken een gebouw van de eerste en elf van de tweede categorie.

3 Mobiliteit en zichtbaarheid van collecties

Op 23 november 1998 hield ik te Enkhuizen een speech voor de NMV onder de titel *Uit een schone slaap gewekt*. Daarin wierp ik de vraag op hoe het zit met het maatschappelijk rendement van ons cultureel vermogen. Ik wees op de rijk gevulde depots van de musea en stelde een rigoureuze inspanning voor om deze schone slaapster wakker te maken. Niet als een doel op zich, maar

voor brede groepen in de samenleving. Ook aankopen plaatste ik in dit perspectief. Deze 'Enkhuizen-boodschap' heb ik uitgewerkt in de beleidsbrief *Vermogen om te laten zien. Een beleidsvisie op het cultureel rendement van de Collectie Nederland*, die ik u in april 2000 heb toegezonden. Hieronder treft u een kort overzicht van de resultaten.

Collectie Nederland in beweging

Ik heb de indruk dat *Vermogen om te laten zien* door musea en andere culturele instellingen en overheden met verve is opgepakt. Ik bespeur een toegenomen mate van openheid en samenwerking. Musea wisselen reeds op ruimere schaal collecties uit om hun presentaties en toegankelijkheid te versterken, maar ik ben van mening dat dit nog aanzienlijk beter kan. Ik wil daarom bundeling en concentratie van collecties stimuleren, en niet het ontstaan van nog meer musea. Het Instituut Collectie Nederland (ICN) vervult op het gebied van de collectiemobiliteit een belangrijke voorbeeldstellende en ondersteunende functie. Maar ook de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (met het Jaar van het Historisch Interieur) en de Rijksarchiefdienst (met het geschiedenisproject Friesland) laten zich niet onbetuigd. Met provincies en gemeenten wordt nauw samengewerkt.

Zo zagen we de afgelopen jaren:

- langdurige bruiklenen van verschillende musea aan het Rijksmuseum Twenthe in Enschede, dat na de vuurwerkcramp met een versterkte presentatie verder kan;
- collectie-afspraken van het Stedelijk Museum Amsterdam met het Groninger Museum, het Museum voor Grafische Vormgeving i.o. te Breda, dat in 2004 zijn deuren zal openen, en andere instellingen;
- realisatie van een presentatieplek van het Zuiderzeemuseum op de Floriade 2002 in de Haarlemmermeer;
- het collectiefiliaal Het Sieboldhuis te Leiden, een gezamenlijk initiatief van de gemeente Leiden, de Universiteit Leiden, het Rijksmuseum voor Volkenkunde en Naturalis, te openen in 2003;
- het tonen van een groter deel van de ICN-depotcollectie op zichtbare plekken, zoals onlangs de collectie Gispens-meubels;
- het uitzicht op verrijking van het nationaal kunstbezit als gevolg van nieuwe successiewetgeving in samenwerking met het Ministerie van Financiën;
- de Actieprogramma's Cultuurbereik van 42 gemeenten en provincies die het 'beter zichtbaar maken van het cultureel vermogen' tot een actiepunt hebben gemaakt. Hoewel nog niet overal in even sterke mate, spelen musea in nieuwe samenwerkingsverbanden met archieven en podia, maar ook met het onderwijs, een rol van betekenis in het genereren van nieuw publiek;
- realisatie van het voorbeeldproject 'collecties in de klas' in de gemeente Rotterdam en de provincie Zeeland. Museale collecties wordt een nieuw leven ingeblazen door ze in te zetten in het onderwijs.

Presentaties in de Tweede Kamer en op Schiphol

In mei 2001 is in het Tweede-Kamercomplex een inspirerende erfgoedpresentatie gerealiseerd, met objecten uit diverse musea en archieven. Naar aanleiding van dit project ontwikkelt het ICN een leidraad voor presentaties in openbare gebouwen. Een ander groot project, ontwikkeld door het Rijksmuseum Amsterdam en de luchthaven Schiphol, is het museumpaviljoen op Schiphol, bedoeld als een visitekaartje van het Nederlands cultureel erfgoed. Het ICN is er bij betrokken met het oog op de veiligheids- en presentatieaspecten. Het concept-ontwerp van het paviljoen is kort geleden door het Rijksmuseum en Schiphol goedgekeurd en zal nu verder worden uitgewerkt. De ingebruikstelling wordt in 2002 verwacht. Bij een volgende gelegenheid zal de opgedane ervaring van pas komen.

Museale aankopen en zichtbaarheid

Met ingang van 2001 zijn twee nieuwe subsidieregelingen bij de Mondriaan Stichting in werking getreden, de een voor het zichtbaar maken van andere culturen en de ander voor het zichtbaar maken van museumcollecties. Ook de mogelijkheden voor ondersteuning van grote tentoonstellingen en internationale samenwerking tussen musea zijn verruimd. Tevens kan ik melden dat de nieuwe aankoopregeling Collectie Nederland bij de Mondriaan Stichting (een jaarlijks rentebedrag van € 1,68 miljoen (f 3,7 miljoen) uit het zogenoemde honderd miljoen guldenfonds) aanslaat. Over deze regeling heb ik u in mijn brief van 21 februari jl. geïnformeerd. Binnen de regeling is jaarlijks een bedrag van € 0,32 miljoen (f 0,7 miljoen) beschikbaar om cultureel divers verzamelen te stimuleren. Gezien het succes van de regeling, van toepassing op alle tijdvakken en soorten collecties, denk ik aan een verruiming van het budget, ten laste van het rentebudget van de honderd miljoen gulden. Musea die aankoopsubsidies ontvangen, wordt de inspanningsverplichting opgelegd om werken uit hun depots aan collega-musea ter presentatie ter beschikking te stellen. Tenslotte heb ik kort geleden overeenstemming bereikt met de Stichting Fonds Nationaal Kunstbezit over een Protocol Aankopen, waarover ik u zeer binnenkort een informerende brief zal zenden. Het protocol zal in de Nederlandse Staatscourant worden gepubliceerd. Aankopen en aankoopbudgetten en de afstemming daarbij houden in de komende tijd mijn aandacht.

Zichtbaarheid cultureel erfgoed minderheden

Onder de paraplu van het project Cultureel Erfgoed Minderheden zijn eind 2000 drie werkgroepen samengesteld met als thema's migratiegeschiedenis, slavernijverleden en islamitisch erfgoed. De leden van deze werkgroepen zijn afkomstig uit musea, archieven, universiteiten en migrantenorganisaties. De werkgroepen ontwikkelen voorstellen om het erfgoed van minderheden in kaart te brengen, te bewaren, te interpreteren en voor een breed publiek zichtbaar en toegankelijk te maken. Bij de Mondriaan Stichting is hiervoor tijdens deze cultuurnotaperiode € 0,36 miljoen (f 1,09 miljoen) per jaar beschikbaar. Het project is door mij ondergebracht bij de erfgoedkoepels, met de NMV als trekker.

Virtuele toegang tot de Collectie Nederland

Zoals in de convenanten is overeengekomen, zal nog tijdens deze cultuurnotaperiode een landelijk gecoördineerd digitaal collectie-informatie systeem in de provincies worden ingevoerd. Het systeem heeft de naam MUSIP gekregen (Museum Inventarisatie Project) en zal zorgen voor ontsluiting van de Collectie Nederland op deelcollectie-niveau. Daarnaast is er de ontwikkeling van enige portals voor het cultureel erfgoed, te weten de Netwijzer Cultuur, de Leidse Poort en een digitaal platform bij het ICN ten behoeve van collectiemobiliteit. Ook de regeling bij de Mondriaan Stichting voor publieksgerichte digitalisering is met ingang van dit jaar verruimd.

Publieksbereik hedendaagse kunst

In mijn opdracht heeft de commissie-Ex het rapport *Minder en Meer! Oud en Nieuw publiek voor de kunst van gisteren, vandaag en morgen* opgesteld. Dit rapport heb ik u in december 2000 aangeboden. Afgelopen juni heb ik de Raad voor Cultuur er advies over gevraagd; een afschrift van mijn aanvraag is in uw bezit. Ik verwacht het advies van de Raad uiterlijk 1 november te ontvangen. Direct daarna zal ik u mijn standpunt over het rapport doen toekomen.

4 Andere lopende zaken

Tot besluit van deze brief geef ik u graag de stand van zaken op enkele verspreide onderwerpen.

Inspectie Cultuurbezit

Naar aanleiding van de suggesties die de Algemene Rekenkamer vorig jaar deed in zijn rapport *Museale collecties van het Rijk* heeft de Inspectie Cultuurbezit het onderdeel steekproeven in haar methodiek aangepast. De steekproef gaat nu uit van een aangescherpte normering inzake de mate van registratie en de staat van conservering van de collecties bij de verzelfstandigde rijksmusea na de voltooiing van het Deltaplan voor het cultuurbehoud. Een andere aanbeveling van de Rekenkamer betrof de uniformering van het toezicht op het geheel van de rijkscollecties ressorterend onder verschillende departementen. Ik overleg momenteel met de betreffende departementen over een dergelijk uniform toezicht door de Inspectie Cultuurbezit.

Wet Behoud Cultuurbezit

Bij brief van 19 juli 2000 heb ik u geïnformeerd over de evaluatie van de Wet Behoud Cultuurbezit (WBC). We hebben een wet die onverminderd in een behoefte voorziet en waarvan het beschermingsstelsel naar tevredenheid functioneert. Inmiddels heeft de wet ook financieel handen en voeten gekregen. Vanaf 2002 komt er jaarlijks € 3,63 miljoen (*f* 8 miljoen) beschikbaar, een bedrag waarmee bij mijn Ministerie een fonds van voldoende omvang ten behoeve van WBC-aankopen wordt gevormd. Daarnaast is voorzien in een Onderhoudsfonds WBC bij de Mondriaan Stichting, waarvoor jaarlijks € 113.000 (*f* 250.000) beschikbaar komt. Hierop kunnen particuliere eigenaren een beroep doen ten behoeve van de conservering van WBC-werken in hun bezit. De Raad voor Cultuur is bezig met de afronding van zijn advies over de actualisering van de WBC-lijst, dat nog dit jaar zal worden uitgebracht.

Huis Doorn

Wat de toekomst van Huis Doorn betreft, kan ik u melden dat ik u over de stand van zaken zal informeren, wanneer het onderzoek door twee externe bureaus en het overleg met alle betrokken partijen is afgerond. Ik verwacht dat dit in de loop van het najaar het geval zal zijn.

Cultureel beleggen

Bij de nieuwe Wet Inkomstenbelasting is een vrijstelling ingevoerd voor beleggingen in cultuurfondsen. Dit zijn fondsen die hun vermogen voor meer dan 70% beleggen in culturele projecten. In de Regeling inzake de aanwijzing van culturele projecten, die nu wordt uitgewerkt, worden ook projecten ten behoeve van de Nederlandse musea en Nederlandse culturele tentoonstellingen die voldoen aan de criteria van mijn Ministerie als cultureel project aangemerkt.

De vrijstelling in box III kan betrekking hebben op de financiering uit particuliere beleggingen van grote tentoonstellingen waarvoor het tentoonstellingsbudget van het betrokken museum tekortschiet. Maar ook de (gedeeltelijke) financiering van investeringen in vernieuwing en uitbreiding van musea behoren in principe tot de mogelijkheden. De faciliteit bestaat uit een vrijstelling in box III van de waarde van de culturele belegging met een maximum van €46.948, *f* 103.539,- en een heffingskorting van 1,3% van de waarde van de culturele belegging. Ik zie deze nieuwe faciliteit als een stimulans voor cultureel ondernemerschap.

Pensioenvoorziening rijksmusea

De VRM heeft mij gemeld dat de pensioen- en vutlasten van de rijksmusea

sinds de verzelfstandiging hoger zijn uitgevallen dan aanvankelijk was geraamd. Om de oorzaken van de problemen rond de vutlasten te kunnen beoordelen en te bepalen of er inderdaad sprake is van een gat in de pensioenvoorziening, wordt een contra-expertise uitgevoerd.

Cultuurbescherming

Op grond van het Verdrag van 's-Gravenhage van 1954 is Nederland verplicht haar cultureel erfgoed te beschermen. Medio jaren negentig stelde mijn ambtsvoorganger zich op het standpunt dat voor de bescherming van cultuuroederen bij de bestaande infrastructuur voor rampenbestrijding moest worden aangehaakt. In die visie was voor de provincies een coördinerende rol in de organisatie van de cultuurbescherming weggelegd.

In samenwerking met de provincies Zuid-Holland, Utrecht en Drenthe is een proefproject gestart om te bezien hoe cultuurbescherming het beste kan worden georganiseerd. Er is een database opgebouwd met de cultuuroederen die zich in de drie provincies bevinden. Tevens zijn de mogelijkheden onderzocht om deze database aan de systemen van de brandweer te koppelen. Begin juli 2001 is het proefproject geëvalueerd. De conclusie is dat de proef in technische zin is geslaagd. De gegevens van de rijksdiensten (onder meer de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek) konden op eenvoudige wijze in de database worden opgenomen. De provincie Drenthe heeft aangetoond dat het bestand goed raadpleegbaar en muteerbaar is. In organisatorische zin is de proef echter slechts gedeeltelijk succesvol geweest. Niet alle provincies hebben hem serieus opgepakt. Verder bleek soms geen overzicht te bestaan van de culturele erfgoederen binnen de provinciegrenzen. Een teleurstellend resultaat. Ik beraad mij nu over een oplossing.

Risicobeheer en calamiteitenplannen

Zoals u weet heeft het bureau Intomart naar aanleiding van de beschadigingen van schilderijen in het Stedelijk Museum Amsterdam onderzoek gedaan naar criminaliteit en preventie in de Nederlandse musea (*Criminaliteit en preventie in de Nederlandse musea*, mei 2000). In reactie op dit onderzoek heeft de door mij ingestelde commissie-Bongers een aantal aanbevelingen gedaan. Het onderzoeksrapport en de aanbevelingen heb ik u op 20 juli 2000 gezonden. Naar aanleiding van de alarmerende uitkomsten van het rapport-Bongers en de rapportage van de Inspectie Cultuurbezit over het ontbreken van calamiteitenplannen bij de rijksmusea is bij de toekenning van het subsidie 2001-2004 de voorwaarde opgenomen dat alle musea uiterlijk 31 december 2002 over een afgerond calamiteitenplan moeten beschikken. Aangezien is gebleken dat de musea hier moeite mee hebben, heeft het ICN het plan opgevat om een 'Haagse pilot' op het gebied van preventie te starten.

Bij dit project zal een groot aantal partijen betrokken zijn, te weten de Inspectie Cultuurbezit, het Mauritshuis, Museon, het Haags Gemeentemuseum, de Koninklijke Bibliotheek, Museum Meermanno, het Haags Gemeentearchief, het Haags Historisch Museum, de Haagse brandweer en politie, en mijn Ministerie. Het project moet kennis, ervaring en een netwerk opleveren ten behoeve van de preventie in de regio Den Haag. Deze kennis wordt aan de rest van het land ter beschikking gesteld via de website en de nieuwsbrief van het ICN, en via advisering op maat aan collectiebeheerders in andere regio's.

Over een centrale incidentenmelding die in het rapport van Intomart aan de orde komt, is overleg gaande tussen de musea, de Inspectie Cultuurbezit, het ICN en de NMV.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

dr. F. van der Ploeg